

ALOHIDA TOIFADAGI SHAXSLARNI HUQUQIY JIHATDAN HIMOYA

Qodirjonov Axidillo Axmadjon o'g'li

*TDYU huzuridagi Namangan viloyati akademik litseyning
204-guruh o'quvchisi axidilloqodirjanov@gmail.com*

Annotatsiya: *Mazkur maqola alohida toifadagi shaxslarni ximoya qilish masalasiga bag'ishlangan bo'lib, unda xalqaro va milliy me'yoriy-huquqiy asoslar bilan bir qatorda bolalar, nogironlar, qariyalar, ayollar, milliy ozchiliklar kabi ximoyaga muhtoj guruhlariga tegishli huquqlar masalasi bayon etiladi. Maqola, shuningdek, ularning huquqlarini ta'minlashga oid amaliy usullari, mavjud muammolar va takliflarni keltirib o'tish orqali huquqshunoslar, ijtimoiy faoliyat bilan shug'ullanuvchi shaxslar va talaba-yoshlar uchun muhim bo'lib, jamiyatda adolat va tenglik o'rnatishga qaratilgan.olingan.*

Kalit so'zlar: *Alohida toifadagi shaxslar, huquqiy himoya, bolalar huquqlari, nogironlar huquqlari, milliy ozchiliklar, Xalqaro huquq, Konstitutsiyaviy himoya, Ijtimoiy adolat.*

Annotation: *This article is dedicated to the issue of protecting individuals belonging to special categories, and it outlines the rights of vulnerable groups such as children, persons with disabilities, the elderly, women, and national minorities, in addition to the international and national legal frameworks. The article also presents practical methods for ensuring their rights, identifies existing problems, and provides recommendations, making it relevant for legal professionals, social workers, and students. It aims to promote justice and equality in society.*

Key words: *Special categories of individuals, legal protection, children's rights, rights of persons with disabilities, national minorities, international law, constitutional protection, social justice.*

Аннотация: *Данная статья посвящена проблеме защиты лиц, относящихся к особым категориям, и рассматривает права уязвимых групп, таких как дети, лица с ограниченными возможностями, пожилые люди, женщины и национальные меньшинства, наряду с международными и национальными нормативно-правовыми основами. Статья также представляет практические методы обеспечения их прав, выявляет существующие проблемы и предлагает рекомендации, делая её актуальной для юристов, социальных работников и студентов. Она направлена на содействие справедливости и равенству в обществе.*

Ключевые слова: *Лица особых категорий, правовая защита, права детей, права лиц с ограниченными возможностями, национальные меньшинства, международное право, конституционная защита, социальная справедливость.*

Ko'rinishi bilan, tabiiyki, Alohida toifadagi shaxslar jamiyatda himoyaga muhtoj guruhlar bo'lib, ularning huquqlari va erkinliklarini ta'minlash har bir davlatning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Bunday maslahatga muhtoj guruhlar ichidan bolalar, nogironlar, qariyalar, ayollar, milliy va diniy ozchiliklarni keltirish mumkin. Ularning jamiyatdagi roli va ehtiyojlari o'ziga xos, ko'pincha ijtimoiy, iqtisodiy yoki siyosiy jihatdan zaif bo'lishlari sababli alohida himoyaga muhtojdir.

Huquqiy himoya konsepsiyasi, avvalo, shaxsning asosiy insoniy huquqlarini kafolatlashga qaratilgan bo'lib, bu huquqlarni ijtimoiy adolat va tenglik prinsiplariga muvofiq amalga oshirilishiga yordam berish ko'zda tutiladi, xalqaro va milliy me'yoriy-huquqiy hujjatlar esa alohida toifadagi shaxslar huquqlarini belgilar va himoya mexanizmlarini ta'minlaydi. Shu bois, jamiyatning barqaror rivojlanishi va adolatli ijtimoiy tizimni shakllantirishda bu masala doimiy diqqat markazida bo'lishi lozim.

Alohida toifadagi shaxslarning huquqlari va ularni himoya qilish masalasi xalqaro huquqiy hujjatlar bilan mustahkamlangan. Jumladan BMTning Inson huquqlari deklaratsiyasi barcha insonlar teng huquqlarga ega ekanligini belgilaydi va alohida himoyani kafolatlaydi.

Bolalar huquqlari konvensiyasi bolalarni zo'ravonlikdan, mehnat ekspluatatsiyasidan va kamsitishdan himoya qilishga qaratilgan. Nogironlar huquqlari konvensiyasi nogiron shaxslarning ijtimoiy va huquqiy himoyasini ta'minlaydi.

Xalqaro mehnat tashkiloti konvensiyalari ishchi va zaif guruhlarni kamsitilishdan himoya qiladi.

Xalqaro huquqiy hujjatlar davlatlarga majburiyat yuklab, himoyaga muhtoj guruhlar uchun shikoyat qilish, monitoring va nazorat mexanizmlarini taqdim etadi.

O'zbekistonda alohida toifadagi shaxslarni himoya qilish milliy qonunchilik orqali amalga oshiriladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi barcha fuqarolar teng huquqlarga ega ekanligini belgilaydi va kamsitishni man etadi. Bolalar huquqlari to'g'risidagi qonun bolalarni ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy himoya bilan ta'minlaydi. Nogironlar huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi qonun nogiron shaxslar uchun maxsus imtiyozlar va imkoniyatlarni yaratadi. Ayollar va milliy ozchiliklarni himoya qiluvchi qonunlar kamsitishga qarshi choralar, ijtimoiy yordam va ta'lim imkoniyatlarini kafolatlaydi. Milliy qonunchilik xalqaro standartlarga mos keladigan mexanizmlarni yaratish va ularni amaliyotga tatbiq etishga qaratilgan.

Alohida toifadagi shaxslarning huquqlari turli shakllarda himoyalanganadi. Huquqiy himoya qonunlar, sud himoyasi va advokat xizmatlari orqali amalga oshiriladi. Ijtimoiy himoya nafaqa, imtiyozli ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlarini o'z ichiga oladi. Moliyaviy va siyosiy qo'llab-quvvatlash davlat grantlari, maxsus dasturlar va jamiyatdagi inklyuziv siyosat orqali ta'minlanadi.

Alohida toifadagi shaxslarni himoya qilish sohasida amaliy qiyinchiliklar mavjud. Qonunlarni amalga oshirishdagi muammolar, nazorat tizimining yetishmasligi, jamiyatdagi stereotiplar va kamsitish holatlari ularning huquqlarini to'liq ta'minlashni qiyinlashtiradi.

Moliyaviy va inson resurslari yetishmasligi himoya mexanizmlarining samaradorligini pasaytiradi.

Shu bois qonun va me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish, xalqaro standartlarga moslashtirish, jamiyatda huquqiy ongni oshirish, diskriminatsiyaga qarshi ta'lim va kompaniyalarni kengaytirish hamda alohida toifadagi shaxslar uchun maxsus dasturlar va inklyuziv siyosatni kuchaytirish zarur.

Xulosa qilib aytganda, alohida toifadagi shaxslarni huquqiy jihatdan himoya qilish masalasi jamiyat barqarorligi va adolatini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro va milliy me'yoriy-huquqiy hujjatlar himoyaga muhtoj guruhlarining huquqlarini belgilab, ularni ta'minlash mexanizmlarini yaratadi. Shu bilan birga amaliy qiyinchiliklar, nazorat tizimining zaifligi, stereotiplar va kamsitish holatlari mavjud bo'lib, ularning huquqlarini to'liq ta'minlashga to'sqinlik qiladi.

Maqolada taklif etilgan chora-tadbirlar – qonunchilikni takomillashtirish, jamiyatda huquqiy ongni oshirish, diskriminatsiyaga qarshi ta'lim va maxsus dasturlarni joriy etish – alohida toifadagi shaxslarni himoya qilish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shu orqali jamiyatda adolat va tenglikni mustahkamlash, himoyaga muhtoj guruhlarining huquqlarini to'liq ta'minlash imkoniyati yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. 1 Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT). (1948). Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi.
2. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT). (1989). Bolalar huquqlari konvensiyasi.
3. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT). (2006). Nogironlar huquqlari konvensiyasi.
4. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (1992). O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Tashqi va ichki siyosat, huquqiy tizim.
5. O'zbekiston Respublikasi. (2008). Bolalar huquqlari to'g'risidagi qonun.
6. O'zbekiston Respublikasi. (2016). Nogironlar huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi qonun.
7. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT). (2018). Ishchilar huquqlarini himoya qilish va kamsitishga qarshi kurashish.
8. O'zbekiston Respublikasi. (2020). Ayollar va milliy ozchiliklarni himoya qilish qonunlari.